

25.6.2003

2743/4/00

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

KOTIETSINNÄN EDELLYTYKSET

1

KANTELU

A arvostelee 4.12.2000 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessaan Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä kotiinsa 20.10.2000 kohdistuneeseen kotietsintään ja sen jälkeisiin toimenpiteisiin liittyvässä asiassa.

2

SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä Helsingin poliisilaitoksen komisario B, ylikonstaapeli C ja vanhempi konstaapeli D. Helsingin kihlakunnan poliisilaitos on antanut asiassa lausuntonsa. Asiassa on lisäksi pyydetty lausunto sisäasiainministeriön poliisiosastolta. Selvitys ja lausunnot toimitetaan päätöksen ohessa.

3

RATKAISU

3.1

Kotietsintämääräys

Poliisimiesten antamasta selvityksestä ja poliisilaitoksen lausunnosta ilmenee, että kantelunalainen kotietsintä tehtiin erään pidätettäväksi määrätyn rikoksesta epäillyn henkilön löytämiseksi. B:n antamassa kotietsintämääräyksessä, joka on kantelijan toimittamien asiakirjojen joukossa, on kotietsinnän perusteeksi merkitty epäillyn henkilön tavoittamisen lisäksi takavarikoitavan esineen löytäminen sekä sellaisen seikan tutkiminen, jolla voi olla merkitys rikoksen selvittämisessä. Näiltä osin määräyksessä on viitattu pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momenttiin.

Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan taikka sinne rikosasiassa haastettavan vastaajan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan tavoittamiseksi saadaan toimittaa kotietsintä hänen luonaan tai muussakin pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa paikassa, jossa erittäin painavin perustein hänen voidaan olettaa olevan.

Kysymys on siten siitä, onko poliisilla ollut edellytykset mennä A:n asuntoon etsimään pidätettäväksi määrättyä henkilöä, joka ei asu ko. asunnossa. Toisin

sanoen, onko ollut erittäin painavia perusteita olettaa tavoiteltavan henkilön olevan A:n asunnossa.

Selvityksestä ilmenee, että pidätettäväksi määrättyä henkilöä oli etsitty kotiosoitteestaan eräästä vastaanottokeskuksesta. Peruste, jolla etsintä kohdistettiin A:n asuntoon oli se, että vastaanottokeskuksesta oli etsityn henkilön tavaroiden joukosta löytynyt matka puhelinliittymäsopimus, jossa liittymän omistajana oli A ja käyttäjänä etsitty henkilö.

"Erittäin painavat perusteet" on jossain määrin tulkinnanvarainen ilmaus ja jättää lainkäyttäjälle harkintavaltaa. Sen voidaan katsoa merkitsevän sitä, että henkilöä etsittäessä on kertynyt sellaista varsin todistusvoimaista selvitystä, josta on perusteltua päätellä, että etsitty henkilö löytyy kohteesta.

Poliisilaitoksen lausunnon mukaan aikaisempien turvapaikanhakijoista saatujen kokemusten perusteella konstaapelit saattoivat olettaa etsityn henkilön oleskelevan A:n luona. Lausunnossa ei kuitenkaan tuoda ilmi, mitä tällaiset kokemukset olisivat. Komisario B:n selvityksessä todetaan olevan varsin yleistä, että vaikka turvapaikanhakijalla on virallinen osoite johonkin vastaanottokeskukseen, monet heistä tosiasiallisesti oleskelevat toisaalla, lähinnä maanmiestensä luona.

Komisario B on siten olettanut etsityn henkilön oleskelevan A:n luona pelkästään löydetyn puhelinliittymäsopimuksen ja sen aikaisemman kokemuksensa perusteella, että monet turvapaikanhakijat oleskelevat maanmiestensä luona, ja pitänyt näitä erittäin painavina perusteina.

Totean, että pakkokeinolaissa on erilaisten pakkokeinojen käyttöön säädetty erilaisia edellytyksiä. Kynnys pakkokeinon käyttämiselle on pyritty asettamaan sitä korkeammaksi, mitä suuremmasta puuttumisesta yksilön lailla suojattuun oikeushyvään pakkokeinon kohteen kannalta on kysymys tai mitä arvokkaampaan oikeushyvään pakkokeino kohdistuu. Pakkokeinojen käyttäjän on pidettävä mielessään, että laissa säädettyjen edellytysten olemassaolon tulee olla käsillä eteen tulevissa konkreettisissa tapauksissa.

Pakkokeinolaissa käytetyssä todennäköisyysporrastuksessa "erittäin painavat perusteet" kuuluu suurinta todennäköisyyttä vaativiin pakkokeinon käytön edellytyksiin. Esimerkiksi pakkokeinolain 4 luvun 1 §:ssä takavarikon edellytykseksi säädetty "syytä olettaa" tai pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa vangitsemisen edellytykseksi säädetty "todennäköiset syyt" eivät vaadi niin todistusvoimaista selvitystä jonkin tosiseikan olemassaolosta kuin tässä tapauksessa vaadittava "erittäin painavat perusteet". Nähdäkseni laissa on kysymyksessä olevalle pakkokeinolle säädetty tiukat edellytykset mm. sen vuoksi, että pakkokeino kohdistuu sellaisen henkilön asuntoon, jolla ei ole lähtökohtaisesti mitään tekemistä epäillyn rikoksen kanssa.

Kuten edellä olen todennut, "erittäin painavat perusteet" tarkoittaa varsin vahvaa selvitystä sen seikan puolesta, että etsitty henkilö löytyisi kohteesta. Erittäin painavina perusteina voidaan pitää kotietsintämääräyksen antajan tiedossa olevia konkreettisia tai muita hyvin luotettavia tietoja siitä, että henkilö todella on pakkokeinon kohteena olevassa asunnossa. Tällaisia tietoja voisivat

olla esim. silminnäkijähavainnot etsityn henkilön oleskelusta asunnossa tai hänen ajoneuvonsa liikkeistä pakkokeinon kohteena olevan asunnon pihalla.

Totean, että pakkokeinojen käytön ja niiden edellytysten arviointi on tehtävä päätöksentekohetkellä tiedossa olleiden seikkojen valossa. Sillä, että joku seikka pakkokeinon suorittamisen jälkeen osoittautuu kin toiseksi kuin alkujaan oletettiin, ei ole ratkaisevaa merkitystä pakkokeinon käytön oikeutusta arvioitaessa. Siten tässä tapauksessa se, että etsitty henkilö ei sitten löytynytään A:n asunnolta, ei sinänsä osoita pakkokeinon edellytysten puuttumista asiaa jälkikäteen tarkasteltaessa.

Tässä tapauksessa ei mielestäni ole ollut olemassa pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 3 momentin edellyttämiä erittäin painavia perusteita tehdä kotietsintää ulkopuolisen asunnossa. Pelkästään se, että etsityn henkilön käyttämän puhelimen omistajaksi oli merkitty A, ei käsitykseni mukaan anna aihetta erittäin painavin perustein olettaa etsityn henkilön oleskelevan hänen luonaan. Myöskään selvityksessä ja lausunnoissa jonkinlaisena kokemussääntönä pidettyä turvapaikanhakijoiden oleskelemista maanmiestensä luona ei mielestäni voida pitää asiassa näyttöarvoltaan riittävän painavana. A:n ja etsityn yhteyksistä ja todennäköisyydestä tavoittaa etsitty A:n asunnosta olisi tullut olla vahvempi selvitys.

Olen edellä todennut, että mielestäni tilanteessa ei ole ollut pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisia edellytyksiä suorittaa kotietsintää A:n asunnolla rikoksesta epäillyn henkilön etsimiseksi. Selvityksessä ilmoitetut perusteet ovat nähdäkseni siinä määrin riittämättömät, että B:n tulkinta pakkokeinon edellytysten olemassaolosta on lain tulkinnanvaraisuudesta huolimatta ylittänyt hänelle asiassa kuuluvan harkintavallan. Menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen kuitenkin ottanut huomioon laissa käytettyjen ilmaisujen tulkinnanvaraisuuden ja sen, että ao. lainkohdan tulkinnasta ei ole käytettävissä myöskään vakiintunutta käytäntöä. On myös huomattava, että poliisi joutuu tekemään tämän kaltaiset harkintaratkaisunsa melko nopeasti ja että säännös jättää poliisille jossakin määrin harkinta valtaa edellytysten arvioinnissa.

Tämän vuoksi pidän riittävänä, että saatan käsitykseni lain oikeasta tulkinnasta komisario B:n tietoon.

Vaikka annetuissa selvityksissä ja lausunnossa korostuukin se seikka, että etsintä tehtiin pidätettäväksi määrätyn henkilön tavoittamiseksi, on B:n allekirjoittamassa määräyksessä kotietsinnän perusteeksi merkitty tämän lisäksi pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen takavarikoitavan esineen löytäminen ja sellaisen seikan tutkiminen, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Kotietsintämääräyksestä ja annetuista selvityksistä ilmenee, että A:ta ei kotietsintämääräystä annettaessa epäilty mistään rikoksesta. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentti koskee tilanteita, joissa kotietsintä toimitetaan rikoksesta todennäköisin syin epäillyn luona. Tässä tilanteessa takavarikoitavaa esinettä ja rikoksen selvittämiseksi merkityksellistä seikkaa selvitettiin muun henkilön luona. Tilanteessa olisi tullut soveltaa

pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 2 momenttia, jonka edellytykset ovat tiukemmat kuin 1 momentin. Koska selvitysten perusteella etsintämääräystä annettaessa ei ollut mitään syytä epäillä A:ta rikoksesta, kotietsinnän perustelevainen pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentilla tässä tapauksessa on lainvastaista.

Kun kotietsinnän suorittaneet poliisimiehet ovat mieltäneet kotietsinnän tarkoituksen olleen pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukainen pidätettäväksi määrätyn tavoittaminen, asia ei tältä osin anna aihetta enempiin toimenpiteisiin, kuin että saatan etsinnän toissijaisen, asiakirjoihin kirjatun perusteen lainvastaisuuden komisario B:n tietoon.

3.2

Suoritettu kotietsintä

Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentti kuuluu:

"Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Kotietsintä saadaan toimittaa myös, jos selvitettävänä ovat yhteisönsakon tuomitsemiseen liittyvät seikat."

Saadun selvityksen mukaan ylikonstaapeli C ja vanhempi konstaapeli D ovat suorittaneet määräyksen perusteella kotietsinnän tavoittaakseen rikoksesta epäillyn henkilön. Mentyyään sisälle asuntoon he ovat tarkastaneet asunnossa olleiden henkilöllisyyden. Henkilöllisyyden tarkastuksen yhteydessä he ovat epäilleet E:n passia väärennetyksi. Henkilöllisyyden tarkastuksen jälkeen poliisimiehet ovat suorittaneet kotietsinnän, jonka yhteydessä he ovat takavarikoineet löytämänsä luvattoman kaasusumuttimen, käteistä rahaa lukuisina eri valuuttoina, pankkiautomaattikortteja, luottokortin, lompakoita ja mainitun väärennetyksi epäillyn passin.

Henkilöllisyyden tarkastuksia (johon epäillyn tavoittamiseen määrätyillä poliisimiehillä on poliisilain 10 §:n nojalla ollut mielestäni oikeus) suorittaessaan poliisimiehet ovat epäilleet yhtä heille esitettyä passia väärennökseksi. Rikoslain 33 luvun 1 §:n mukaan väärennyksestä säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta. E, jonka passia epäiltiin väärennökseksi, oli kutsuttu Suomeen asunnon haltijan A:n toimesta. Pakkokeinolain 5 luvun 3 §:n mukaan poliisimies voi toimittaa kotietsinnän määräyksettäkin, jos asia ei siedä viivytystä.

Totean, että toimitettaessa kotietsintää henkilön tavoittamiseksi ei ole samalla sallittua penkoa komeroita tai muita säilytystiloja, ellei ole edellytyksiä kotietsintään myös esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Näin ollen pelkästään sillä perusteella, että ylikonstaapeli C ja vanhempi konstaapeli D ovat selvityksensä mukaan menneet määräyksen perusteella etsimään pidätettäväksi määrättyä henkilöä, heillä ei olisi ollut oikeutta sellaiseen kotietsintään, jonka he ovat suorittaneet. Tässä tapauksessa henkilöllisyyden

tarkastuksessa syntynyt rikosepäily passin väärennyksestä antoi kuitenkin mielestäni oikeuden välittömään kotietsintään.

Minulla ei ole aihetta epäillä harkintavallan ylitystä tai lainvastaisuutta kotietsinnässä tältä osin. Ylikonstaapeli C:n ja vanhempi konstaapeli D:n suorittama kotietsintä ei anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.3

Takavarikko

Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai on rikoksella jolta kulta viety taikka että tuomioistuin julistaa se menetetyksi.

Selvityksen mukaan poliisimiehet ovat epäilleet heille esitettyä passia väärennetyksi eli heidän näkemyksen mukaan on ollut syytä epäillä väärennystä. Se rikos, jonka tutkintaan liittyen poliisit ovat alkujaan menneet A:n asunnolle, on selvityksen mukaan ollut epäilty laajempi rikossarja, jossa Suomessa asuvat henkilöt ovat hankkineet väärennetyjä passeja eri maiden kansalaisille. Vääriä passeja on selvityksen mukaan hankittu ostamalla.

Pakkokeinolain 4 luvun 9 §:n mukaan takavarikosta on laadittava pöytäkirja, jossa on mainittava takavarikon tarkoitus ja toimituksen kulku sekä luetteloitava takavarikoidut esineet. Takavarikosta on annettava todistus sille, jonka hallussa esine on ollut.

Kantelun liitteenä on takavarikosta laadittu pöytäkirja, joka selvityksen mukaan on annettu A:lle.

Ottaen huomioon tilanne kokonaisuudessaan - epäilty laaja väärennysrikossarja ja henkilöllisyyden tarkastuksen yhteydessä tavattu väärennetyksi epäilty passi - en näe, että tilanteessa olisi arvioitu virheellisesti takavarikon edellytyksiä. Näiltäkin osin pakkokeinolaki antaa lainkäyttäjälle jossakin määrin harkintavaltaa. Myöskään takavarikon teknisessä toimittamisessa tai pöytäkirjan laatimisessa ei käsitäkseni mukaan ole huomautettavaa.

3.4

Pidättäminen

Pidättämisestä säädetään pakkokeinolain 1 luvun 3 §:ssä. Lainkohta kuuluu seuraavasti:

"Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää:

- 1) jos rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;*
- 2) jos rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankaran rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn olojen tai muiden seikkojen perusteella on todennäköistä, että hän:
a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;*

b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka

c) jatkaa rikollista toimintaa;

3) jos hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitetaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; taikka

4) jos hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on toden näköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen muutoin on 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäilyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Ketään ei saa pidättää, jos se asian laadun taikka rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökohtaisten olojen vuoksi olisi kohtuutonta."

Komisario B kertoo selvityksessään, että E otettiin kiinni ja pidätettiin, koska hänen passiaan epäiltiin väärennetyksi. A otettiin kiinni ja pidätettiin, koska kotietsinnän yhteydessä löytyi asiakirja, jolla A oli kutsunut E:n Suomeen. Koska E:n passia epäiltiin väärennetyksi, epäiltiin hänen kutsujansa A:n myös osallistuneen väärennykseen jollain tavoin.

B:n selvityksestä ilmenee myös, että Keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa, jonne passi oli välittömästi toimitettu, oli alustavan visuaalisen tarkastelun pohjalta arveltu passiin olleen väärennös.

Kantelun liitteenä olevassa A:ta koskevassa kiinniottamisen ja pidättämisen kirjaamisesta laaditussa lomakkeessa erityisiksi perusteiksi on kerrottu prosessin karttaminen, asian selvittämisen vaikeuttaminen ja rikollisen toiminnan jatkaminen eli pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan alakohdat a, b ja c.

Totean, että pidättämisen edellytykset jättävät pidättämiseen oikeute tulle virkamiehelle harkintavaltaa. Niin pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa vaaditut "todennäköiset syyt", kuin saman pykälän 2 momentissa mainittu "syytä epäillä" ovat jossain määrin tulkinnanvaraisia ilmaisuja. Molemmat kohdistuvat siihen, minkälaista selvitystä pidätetyn syyllisyydestä pakkokeinon käytön ajankohtana on.

Pidättämisen edellytyksiä kantelunalaisessa tapauksessa harkittaessa on otettava huomioon selvityksissä kerrotut olosuhteet. Komisario B:n selvityksen mukaan tutkittavana oli laaja rikossarja, jossa Suomessa asuvat henkilöt hankkivat väärennetyjä passeja Suomessa turvapaikanhakijoina oleville henkilöille. Väärien passien ostajat käyttivät passeja poistuaakseen maasta ennen kielteisen turvapaikkapäätöksen täytäntöönpanoa. B:n mukaan nyt tutkittavan kotietsinnän ja pidättämisten kanssa samanaikaisesti suoritettiin etukäteen valmisteltu "isku" useiden henkilöiden tavoittamiseksi Helsingissä ja Lappeenrannassa. Tarkoitus oli tavoittaa mahdollisimman moni tutkittavaan rikokseen epäilty henkilö samanaikaisesti, jotta voitaisiin estää heidän

keskinäinen yhteydenpitonsa ja estää mahdollinen asian selvittämisen vaikeuttaminen.

Ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen vaatimat samanaikaiset toimenpiteet laajalla alueella, toimenpiteiden kohdistuminen lukuisiin henkilöihin ja se, että E:ltä oli löytynyt vääräksi epäilty passi, en katso komisario B:n ylittäneen harkintavaltaansa tai menetelleen lainvastaisesti. Selvityksen mukaan passia on rikoslaboratoriossakin aluksi pidetty vääränä. Kun asian todellinen laita on selvin nyt, molemmat pidätetyt on päästetty vapaiksi.

3.5

Kiinniotosta ja pidättämisestä ilmoittaminen

Kantelun mukaan A olisi halunnut soittaa lakimiehelleen ennen kuin hänet vietiin kiinniotettuna kotoaan poliisiasemalle. Tämä oli kantelijan mukaan estetty poliisin toimesta.

Selvityksessään ylikonstaapeli C ja vanhempi konstaapeli D kertovat, että kantelijalle annettiin mahdollisuus ottaa yhteyttä lakimieheensä ennen ensimmäisen kuulustelun alkua, mutta toteavat toisaalta, että tutkinnallisista syistä hänen ei annettu olla kehenkään yhteydessä ennen ensimmäistä kuulustelua. Sisäasiainministeriön poliisiosasto on lausuntoaan varten hankkinut selvitystä C:ltä ja D:ltä. Hankitun lisäselvityksen perusteella ministeriö pitää todennäköisimpänä, että C ja D ovat tarkoittaneet, että A:n ei ole annettu olla yhteydessä ennen ensimmäistä kuulusteluaan kehenkään muuhun kuin lakimieheensä.

Kanteluun liitetystä kiinniottamisen ja pidättämisen kirjaamisen tulosteesta ilmenee, että A on otettu kiinni 20.10.2000 klo 10.30, pidätetty 20.10.2000 klo 16.35 ja päästetty vapaaksi 21.10.2000 klo 14.50. Kanteluun liitetyn kuulustelupöytäkirjan mukaan A:ta kuulusteltiin rikoksesta epäiltynä 21.10.2000 klo 10.23 –11.28.

Esitutkintalain 10 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on oikeus käyttää esitutkinnassa avustajaa. Lain 10 §:n 3 momentissa todetaan, että "rikoksesta epäillyllä, joka on otettu kiinni, pidätetty tai vangittu, on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse site n kuin tutkintavankeudesta annetun lain 12 ja 13 b §:ssä tarkemmin säädetään".

Tutkintavankeudesta annetun lain 12 §:n mukaan "tutkintavangin ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa on sallittava tapaamalla, kirjeitse ja mahdollisuuksien mukaan puhelimitse pitää yhteyttä keskenään."

Esitutkintalain 45 §:ssä säädetään asianosaisen avustajasta esitutkinnassa. Lainkohdan 3 momentissa todetaan, että avustajan kelpoisuuden ratkaisee tutkinnanjohtaja.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossa katsotaan, että tässä tapauksessa A:lla ei olisi ollut oikeutta olla yhteydessä avustajaansa jo kiinniottopaikalla, koska tutkinnanjohtajalle tulee ensin varata tilaisuus

ratkaista epäillyn nimeämän henkilön kelpoisuus avustajaksi ennen kuin epäillyn voidaan ylipäättään sallia olevan yhteydessä avustajaansa. Kiinniotetun oikeus olla yhteydessä avustajaansa alkaa lausunnon mukaan tutkinnanjohtajan ratkaisun jälkeen, jolloin asiassa menetellään esitutkintalain 10 §:n 3 momentin mukaisesti.

Tapauksessa on siten ratkaistava se, miten esitutkintalain 10 §:n 3 momentin (ja tutkintavankeudesta annetun lain 12 §) mukainen rikosepäilyn vuoksi kiinniotetun oikeus olla puhelimitse yhteydessä avustajaansa ja toisaalta esitutkintalain 45 §:n 3 momentin mukainen tutkinnanjohtajan oikeus ratkaista avustajan kelpoisuus suhtautuvat toisiinsa.

Esitutkintalain 45 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty esitutkinnassa asianosaisena olevan avustajan kelpoisuusehdoista. Ehdot osoittavat, että kuka tahansa ei voi toimia mainitussa tehtävässä. Jotta toteutuisi lainsäätäjän tarkoitus siitä, että avustajana toimisi vain kelpoisuusehdot täyttävä henkilö, on mielestäni tutkinnanjohtajalla oikeus ja velvollisuus kontrolloida avustajan kelpoisuutta. Asian luonne mielestäni vaatii, että ennen esitutkintalain 10 §:n 3 momentin mukaista yhteydenottoa tutkinnanjohtajalla tulee olla mahdollisuus arvioida avustajaksi aiottua henkilöä. Tähän nähden en pidä sisäasiainministeriön lausunnossa esitettyä vääränä.

Kun A poliisimiesten toimesta kiinniotettuna jo kotoaan halusi olla yhteydessä puhelimitse avustajaansa, tutkinnanjohtaja B:llä ei vielä ollut ollut mahdollisuutta ratkaista avustajan kelpoisuutta esitutkintalain 45 §:n 3 momentin mukaisesti. Katson, etteivät C ja D menettelleet lainvastaisesti estäessään A:n puhelimitse tapahtuvan yhteydenoton kerrotuissa olosuhteissa.

Vaikka olen edellä todennut, etten ole havainnut tutkittavanani olevassa tapauksessa mitään lainvastaista, korostan yleisellä tasolla rikoksesta epäillylle vapaudenmenetyksen kohteena olevalle olevan tärkeää, että tieto hänen vapaudenmenetyksestään välittyy hänen avustajalleen hänen niin tahtoessaan. Tällä on merkitystä hänen puolustuksensa valmistelua varten ja se on tärkeää myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta. Tähän nähden pidän suotavana, – vaikka voimassa oleva lainsäädäntö ei siihen velvoitakaan – että kiinniotetun niin pyytäessä hänen esitutkintalain 45 §:n kelpoisuusehdot täyttävälle avustajalleen ilmoitettaisiin poliisin toimesta kiinniotosta ilman aiheetonta viivytystä, jotta avustaja voi arvioida kiinnioton perusteet ja myös mahdollisesti harkittavan pidättämisen edellytyksiä.

Asia ei anna minulle laillisuusvalvojana aihetta muihin toimenpiteisiin kuin, että saatan edellä lausumani sisäasiainministeriön poliisiosaston tietoon.

Kantelussa kerrotaan lisäksi, etteivät pidätetyt saaneet missään vaiheessa tietoonsa selvästi, mistä heitä epäillään.

Selvityksessään ylikonstaapeli C ja vanhempi konstaapeli D kertovat kiinnioton yhteydessä ilmoitetun, mistä kantelijaa epäillään. A:ta koskevassa

kiinniottamisen ja pidättämisen kirjaa misesta laaditussa tulosteessa on kirjattu, että kiinnioton syy on ilmoitettu hänelle 20.10.2000 klo 10.30.

Tapahtumien kulusta on tältä osin saatu ristiriitaista tietoa eikä asiaan ole nähdekseni enää saatavissa asiaan vaikuttavaa lisäselvitystä. Kantelukirjoitus ei anna minulle näiltä osin aihetta toimenpiteisiin.

3.6

E:n lääke

Kantelun mukaan astmasta kärsinyt E ei saanut kiinniotettuna ja pidätettynä ollessaan m ukaansa astmalääkkeitä.

Selvityksen ja annetun lausunnon mukaan E:ltä on kiinnioton yhteydessä tiedusteltu mahdollisista vammoista ja sairauksista, mutta hän ei ole ilmoittanut mitään.

Katson, ettei minulla ole aihetta toimenpiteisiin näiltä osin.

3.7

A:n ravintolaan kohdistuneet tarkastukset

Kantelun mukaan nyt käsiteltävään kotietsintään ja tutkintaan liittyen poliisit ovat käyneet A:n ravintolassa perusteettomilla mustiin asiakkaisiin kohdistuneilla tarkastuskäynneillä 26.10.2000 ja 15.11.2000. Kantelun mukaan käynnit ovat haitanneet ravintolan toimintaa.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen lausunnossa todetaan, että poliisilaitoksen ulkomaalaisyksikön tutkijat – joiden toimintaa kantelu koskee – ovat käyneet ravintolassa ainoastaan 19.10.2000.

Asiassa ei ole saatu selvitystä siitä, keitä poliisimiehiä ravintolassa on 26.10.2000 ja 15.11.2000 käynyt. Kantelu on tältä osin muutoinkin siinä määrin yksilöimätön, etten voi ottaa asiaan tältä osin kantaa.

Kirjoituksessa on lisäksi viimeisessä kappaleessa vaadittu erinäisiä toimenpiteitä, mm. kantelijan maineen täydellistä puhdistamista epäilyistä ja että oikeusasiamies velvoittaisi poliisin ilmoittamaan, kun poliisin rekistereihin asiasta tehdyt merkinnät on poistettu. Tältä osin totean, että pyydetyt toimenpiteet eivät kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan. Lisäksi totean, että poliisin henkilörekisteristä säädetään lailla (7.4.1995/509). Henkilötietolain 26–28 §:ssä säädetään tarkastusoikeuden käyttämisestä henkilörekisteriin talletetuista tiedoista. Niiltä osin kuin tarkastusoikeutta ei ole, tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden (Laki poliisin henkilörekistereistä 15 § 2 momentti).

4

TOIMENPITEET

Saatan kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen lain oikeasta tulkinnasta kotietsinnän edellytyksistä komisario B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi sisäasiainministeriön poliisiosastolle kohdassa 3.5 lausumani johdosta.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.

Kirjoituksen liitteet palautetaan kantelijalle päätöksen mukana.